

ВЕТЕРАНСЬКЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

VETERAN ENTREPRENEURSHIP AS AN ELEMENT OF AN EFFECTIVE SYSTEM OF REINTEGRATION OF WAR VETERANS

Анотація. Розглянуто теоретичні аспекти ветеранського підприємництва. Проаналізовано сучасні можливості та перешкоди щодо започаткування власної справи ветеранами війни в Україні. Запропоновано рекомендації щодо створення умов для ветеранського підприємництва в контексті реінтеграції ветеранів та їх соціальної підтримки.

Ключові слова: підприємництво, ветеранське підприємництво, Центр ветеранського розвитку, реінтеграція, ветерани війни, соціальна підтримка.

Abstract. The theoretical aspects of veteran entrepreneurship are considered. Modern opportunities and obstacles to starting their own business by war veterans in Ukraine are analyzed. Recommendations are offered for creating conditions for veteran entrepreneurship in the context of veterans' reintegration and their social support.

Keywords: entrepreneurship, veteran entrepreneurship, Veteran Development Center, reintegration, war veterans, social support.

Ветеранське підприємництво під час воєнного стану та й у перспективі по його завершенню є важливим інструментом соціальної реінтеграції ветеранів війни, що з однієї сторони повертає ветерана до цивільного життя і цивільних соціальних процесів, а з іншої сторони покращує економіку нашої країни в цілому. Після повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року становлення, підтримка та розвиток ветеранського бізнесу стало одним із напрямів державної ветеранської політики.

Аналіз наукових досліджень ветеранського бізнесу в Україні свідчить про його розвиток та необхідність державної і суспільної підтримки. Слід мати на увазі, що не кожен ветеран має «підприємницьку жилку», розгортання програм підтримки ветеранського бізнесу ні в якому разі не повинне призводити до згортання відповідних соціальних програм забезпечення та підтримки, їх соціалізації та адаптації в цивільному середовищі [1, с. 90]. Варто враховувати бізнес-середовище всередині держави, під яким мається на увазі доступність і відкритість процесів започаткування бізнесу та отримання необхідних дозволів, оформлення майнових прав, доступ до фінансових ресурсів і надійність правового регулювання, зрозумілого навіть для людини без спеціальної підготовки.

Декілька років в Україні діють ветеранські програми підтримки для їх реалізації Українським ветеранським фондом: «Варто», «Варто 2.0», «Варто+ГО», Програма мікрофінансування бізнесу ветеранів та членів їхніх родин та інші [2, с. 102]. Труднощі та бар'єри, з якими сьогодні зіштовхуються ветерани, що мають намір розпочати власну підприємницьку діяльність, є багатогранними та системними. Насамперед ідеться про

недостатній рівень обізнаності у сфері ведення бізнесу, дефіцит практичних навичок і відсутність досвідчених наставників, які могли б супроводжувати на початкових етапах. Не менш суттєвими є фінансові перешкоди: обмежені можливості отримання стартового капіталу, складний доступ до кредитних ресурсів і інвестицій, а також високі вимоги з боку фінансових установ.

Окремою проблемою залишається недостатньо розвинена система інституційної підтримки, яка не завжди здатна забезпечити якісну консультаційну, освітню та організаційну допомогу. Додатковий тиск створює висока вартість оренди комерційних приміщень, земельних ділянок та інших необхідних активів, що значно підвищує поріг входу в бізнес. Водночас відсутність спеціальних пільгових механізмів для підприємців-початківців ускладнює адаптацію до ринкових умов. Суттєвими стримувальними чинниками виступають також надмірна бюрократизація процесів, велика кількість перевірок з боку контролюючих органів і значні штрафні санкції за порушення, що створює додаткові ризики для новостворених підприємств. Усе це відбувається на тлі нестабільної економічної ситуації, яка характеризується коливаннями ринку, інфляційними процесами та загальною невизначеністю.

Водночас варто наголосити, що більшість ветеранів російсько-української війни становлять особи працездатного віку - приблизно від 27 до 48 років. Їхня частка сягає близько 68 % від загальної кількості ветеранів, що свідчить про значний трудовий і підприємницький потенціал цієї категорії населення. За умов належної підтримки та створення сприятливого середовища вони можуть стати важливим рушієм економічного розвитку, створювати нові робочі місця та сприяти відновленню економіки.

Долучається до підтримки ветеранського підприємництва і освітня сфера. Зокрема, в Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана у лютому 2025 року було відкрито Центр ветеранського розвитку [3]. Одним із тематичних напрямів його діяльності є проведення тренінгів для ветеранів війни та членів їх сімей з питань підприємництва та започаткування власної справи. Програма тренінгу «Ветеранський старт: бізнес, стартап, соціальне підприємництво» включає в себе кілька модулів, що пов'язані із основами підприємницької діяльності, фінансовими і правовими аспектами підприємництва, маркетинговими основами у бізнесі, ефективним управлінням та масштабуванням започаткованого бізнесу [3].

Основними проблемами та перешкодами для розвитку ветеранського підприємництва на сьогоднішній день виступають недостатній рівень бізнес-освіти та брак підприємницького досвіду серед ветеранів, обмежений доступ до фінансових ресурсів, зокрема кредитів та інвестицій. Банківські установи часто висувають жорсткі вимоги, які складно виконати підприємцям-початківцям. Важливим бар'єром є також відсутність ефективної системи наставництва та супроводу бізнесу на ранніх етапах. Нерідко спостерігається недостатній рівень державної та інституційної підтримки.

Розвиток ветеранського підприємництва в Україні потребує комплексної та системної підтримки з боку держави, бізнесу й громадського сектору. Одним із ключових напрямів є розширення доступу до фінансових ресурсів – запровадження пільгових кредитів, грантових програм, мікрофінансування та часткового гарантування позик для ветеранів. Важливу роль відіграє створення доступних освітніх програм, які охоплюють основи підприємництва, фінансову грамотність, маркетинг і управління бізнесом.

Окремим напрямом підтримки є податкові стимули та пільги для ветеранів-підприємців, що допоможе знизити фінансовий тиск на початкових етапах. Важливо розвивати інфраструктурну підтримку – надання доступних приміщень, коворкінгів, виробничих площ і ресурсів. Також ефективним є стимулювання попиту на продукцію ветеранського бізнесу через державні закупівлі та партнерства з великими компаніями.

Необхідно забезпечити інформаційну підтримку та популяризацію ветеранського підприємництва, формуючи позитивне ставлення суспільства і підвищуючи довіру до таких бізнесів. Водночас слід приділяти увагу психологічній адаптації ветеранів, адже перехід від

військової служби до цивільного бізнес-середовища часто потребує додаткової підтримки. У сукупності ці заходи можуть створити сприятливе середовище для активного розвитку ветеранського підприємництва та його внеску в економіку країни.

Література

1. Ілларіонов О. Ветеранський бізнес: правові засади підтримки та розвитку. *Grail of Science*. 2022. № 22. С. 89–100.
2. Краус К. М., Ігнатюк А. І., Краус Н. М. Ветеранське підприємництво та бізнес в Україні: інституційна, фінансова та проєктна складова практичної реалізації. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*. 2023. № 11. С. 98–111.
3. Центр ветеранського розвитку Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана. URL: https://kneu.edu.ua/ua/Secondary_education/vd_center/.

References

1. Illarionov O. Veteranskyi biznes: pravovi zasady pidtrymky ta rozvytku [Veteran business: legal foundations of support and development]. *Grail of Science*. 2022. No. 22. P. 89–100.
2. Kraus K. M., Ihnatiuk A. I., Kraus N. M. Veteranske pidpriemnytstvo ta biznes v Ukraini: instytutsiina, finansova ta proiektna skladova praktychnoi realizatsii [Veteran entrepreneurship and business in Ukraine: institutional, financial and project components of practical implementation]. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*. 2023. No. 11. P. 98–111.
3. Tsentr veteranskoho rozvytku Kyivskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu imeni Vadyma Hetmana [Veteran Development Center of KNEU named after Vadym Hetman]. URL: https://kneu.edu.ua/ua/Secondary_education/vd_center/.